

Handhygiëne-oefening: Barrières oplossen

Deze oefening is afkomstig van het project HANDSOME, verbeteren van handhygiëne in verpleeghuizen. HANDSOME werd ontwikkeld door de GGD Rotterdam-Rijnmond in samenwerking met het Erasmus MC, afdeling maatschappelijke gezondheidszorg en wordt mogelijk gemaakt door ZonMw.

Voor meer informatie over andere HANDSOME handhygiëne tools, kijk naar: www.zorgvoorbeter.nl/handsome. Heb je vragen over HANDSOME? Neem dan contact op met Gwen Teesing, g.teesing@rotterdam.nl

Inhoud

Introductie	3
Wat moet er vooraf gekocht en gedaan worden?	3
Oefening: Barrières oplossen	4
Bijlage 1: Posters Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies	11
Bijlage 2: Stickervel barrières	16
Bijlage 3: Formulier voor terugkoppeling verpleeghuis	18

Introductie

Deze handhygiëne-oefening kun je uitvoeren met je collega's om de barrières te bespreken die handhygiëne belemmert. Het hoofddoel van deze oefening is om barrières weg te halen die goede handhygiëne belemmeren. Met stickers breng je in kaart welke belemmeringen de medewerkers ervaren. Vervolgens worden oplossingen samen bedacht en geïnventariseerd. De oplossingen worden gedeeld met de leidinggevenden zodat, waar nodig, kleine aanpassingen in voorzieningen of werkwijzen kunnen worden gerealiseerd. Deze oefening duurt ongeveer 30 minuten.

Alle informatie die je nodig hebt voor het uitvoeren van de oefeningen staat hieronder, nl. een inventaris van benodigdheden, een script dat je kan volgen bij het uitvoeren van de oefeningen, antwoorden op de meest gestelde vragen, posters voor de stickers, een bladzijde met stickers die je op lege etiketten kunt kopiëren en een formulier voor terugkoppeling met het verpleeghuis. Je hoeft het script niet precies te volgen.

Wat moet er vooraf gekocht en gedaan worden?

- Praat over de les met de leidinggevende:
  - Vertel dat de tafels in cabaretopstelling, een O-vorm of een U-vorm moeten staan zodat iedereen bij de tafel kan zitten en zodat jij iedereen kan zien.
  - Maak het duidelijk dat er 10 tot 16 medewerkers aanwezig kunnen zijn bij de lessen.
  - Benadruk dat het veel beter is dat de medewerkers worden ingeroosterd voor de les zodat het niet vrijblijvend overkomt.
- Koop etiketten die de Avery template 3651 gebruiken. (bijvoorbeeld: Staples etiketten 31.800.81 bij Office Centre) Kopieer de stickervellen in Bijlage 2 op de lege etiketten, in kleur. Zorg dat er genoeg stickervellen zijn zodat iedereen een eigen stickervel heeft.
- Reserveer een ruimte waarbij iedereen makkelijk kan zitten bij een tafel.
- Print genoeg posters (Bijlage 1) zodat je een set van vier hebt voor iedere les.

Oefening: Barrières oplossen

Algemene tips

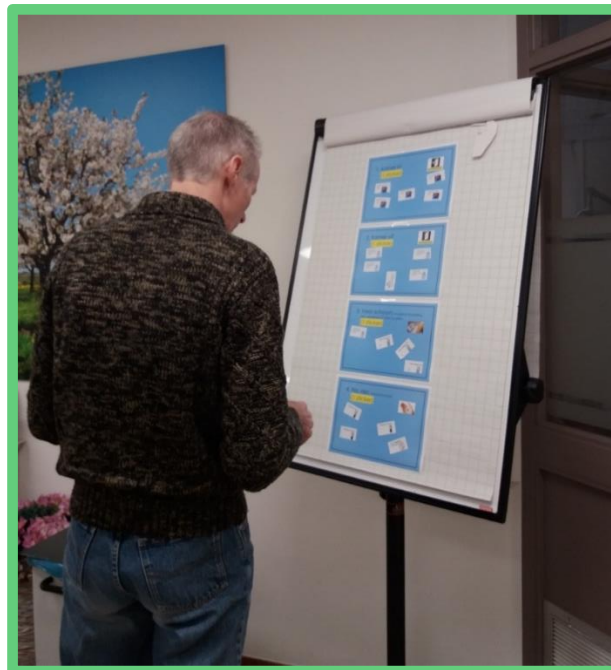
- Praat langzaam
- Maak aantekeningen tijdens de lessen zodat je het terug kunt koppelen aan de leidinggevende. Schrijf de oplossingen op de posters of direct in het formulier (Bijlage 3).
- Houd de tijd in de gaten.

Benodigheden

- Inschrijfformulier
- Plakband
- Pen (2)
- Posters Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies (Bijlage 1)
- Stickervellen (1 per persoon) (Bijlage 2)
- Formulier voor terugkoppeling verpleeghuis (Bijlage 3)

Voorbereiding

- Leg het inschrijfformulier op tafel, dicht bij de deur.
- Plak de papieren “Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies” onder elkaar op een muur of een flipover (zie de afbeelding). Leg de stickervellen omgekeerd op tafel bij iedere zitplaats zodat mensen niet afgeleid zijn bij het begin van de les.

Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies onder elkaar

Introductie

Script: Welkom iedereen. [Stel jezelf voor] Ik ben blij jullie te zien. We gaan het vandaag hebben over waarom het niet of juist wél lukt om handhygiëne uit te voeren op de momenten dat het moet worden uitgevoerd.

Momenten wanneer je handhygiëne moet uitvoeren

Script: Voordat we de barrières voor handhygiëne bespreken, wil ik snel uitleggen wanneer je handhygiëne moet uitvoeren. De momenten heten: Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon en Na Vies.

Kamer In is: Je doet de kamerdeur van de bewoner open en loopt naar binnen. Je doet de deur dicht. Daarna doe je handhygiëne – altijd aan de binnenkant van de kamer.

Voordat je de kamer uit gaat, doe je ook altijd handhygiëne. Dit is **Kamer Uit**. Dus: altijd IN de bewonerskamer. Als je de kamer al uitloopt zonder handhygiëne toe te passen, ben je te laat, want dan heb je de deurklink al aangeraakt met vieze handen. Als je een collega op de gang ziet met handschoenen aan, weet je dat die vergeten is om handhygiëne toe te passen en kan je die aanspreken.

Je moet voor een schone handeling ook altijd handhygiëne uitvoeren. Er zijn 2 soorten schone handelingen: invasieve handelingen, zoals injecteren en wondzorg, EN het bereiden van eten en pillen. Dit heet: **Voor Schoon**.

Na Vies is na aanraking met lichaamsvocht. Dit kan van jezelf zijn of van de bewoners.

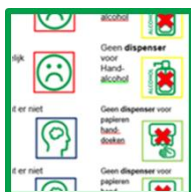

Trouwens, handhygiëne is het wassen met water en zeep en het afdrogen met een papieren-handdoek OF het gebruiken van handalcohol.

Handhygiëne-barrières bespreken

Script: Vandaag gaan we kijken naar de momenten waarop handhygiëne niet is gelukt. Soms lukt het toepassen van handhygiëne niet. Sterker nog, we verwachten niet dat het altijd lukt of mogelijk is. Voor je ligt een stickervel. Op de stickers zie je redenen die mensen aangeven waarom ze geen handhygiëne kunnen toepassen. We willen graag weten waarom het voor jou soms niet lukt om handhygiëne uit te voeren. Daarna zullen we oplossingen zoeken.

De redenen op het stickervel zijn de meest voorkomende redenen die we horen waarom handhygiëne niet altijd lukt. [noem ze allemaal op] Een vraagteken betekent dat je een **andere** reden hebt. Het is dus echt iets anders en NIET: ik doe het toch altijd. [Dit MEERDERE KEREN BENADRUKKEN!]

Ik ga jullie nu vragen om een lastige opdracht uit te voeren. Hier hangen 4 papiertjes, één voor ieder moment. [Wijs op de papiertjes.] De momenten zijn: Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies. Ik wil jullie vragen om op ieder papiertje één sticker te plakken. Dit is voor jou de belangrijkste reden waarom het op dat moment voor jou niet altijd lukt om handhygiëne uit te voeren. Plak er één per papier. Je moet dus in totaal 4 stickers gebruiken.

Oplossingen bedenken

Actie: Pak de papertjes van de muur. Zet de naam van het verpleeghuis op de eerste pagina.

Script: *We hebben niet genoeg tijd om álles te behandelen, maar we gaan kijken hoe ver we komen. We zullen per papier de meest voorkomende reden pakken.*

Actie: Bespreek 4 verschillende redenen, dus pak de 2^e meest voorkomende als je de meest voorkomende al besproken hebt bij een eerder papier, etc. De bedoeling is dat de deelnemers eerst zelf de oplossingen bedenken. Daarna kun je het eventueel aanvullen met de oplossingen die hieronder worden gegeven. Alleen voor de telefoon kan je het meteen zelf benoemen. Behandel altijd de telefoon, tenzij er niet met telefoons wordt gewerkt. Schrijf de oplossingen op de papertjes met de stickers of gelijk in het Formulier voor terugkoppeling verpleeghuis (Bijlage 3).

Als de medewerkers aangeven dat ze zich nu “bewust ervan zijn” wanneer ze handhygiëne moeten uitvoeren o.i.d., dan moet je vragen wat we kunnen doen zodat ze er steeds opnieuw eraan herinnerd worden.

Mogelijke oplossingen / tips

Doet pijn / Droge handen

- Leg uit dat handalcohol een terugvetter heeft. Raad het aan. Bij veel wondjes, geef advies om water/zeep/papieren handdoek te gebruiken totdat de handen weer beter zijn. Daarna kunnen ze het beste overstappen op handalcohol. Bij één wond kunnen ze een waterafstotende pleister gebruiken.
- Als ze de handalcohol te agressief vinden, dit terugkoppelen aan het verpleeghuis.
- Adviseer om 3 tot 6 keer per dag de handen in te smeren met handcrème.

Niet huiselijk

- Laat zien dat je je handen kunt desinfecteren terwijl je een praatje houdt met de bewoner.
- Als de bewoner het niet huiselijk vindt, kan de medewerker uitleggen aan de bewoner dat die hem/haar niet ziek wil maken met alle bacteriën die zij/hij mogelijk op haar/zijn handen heeft.
- Er zijn 4 uitzonderingen voor de Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies. Je hoeft geen handhygiëne uit te voeren bij een schouderklopje, een knuffel, een hand geven of een hand aanraken.

Geen handcrème aanwezig

Geef aan dat je dit met de leidinggevende zal bespreken. Als handcrème wel beschikbaar is/binnenkort komt, vraag de medewerkers waar ze het willen hebben zodat het makkelijk te vinden is.

Telefoon rinkelt

Script: De telefoon is altijd een probleem. In de richtlijn staat dat je altijd handhygiëne moet toepassen voordat je de telefoon opneemt. Vertel mij maar 's hoe je dat zou moeten doen!

Ik ga aan jullie niet het onmogelijke vragen, maar wel een paar tips geven over het gebruik van de telefoon. Voordat ik tips geef, wil ik graag van jullie weten: wie neemt de telefoon soms niet op? En waarom?

- *We weten allemaal dat de telefoon vies is. Met andere woorden, de telefoon is een bron voor infecties. Daar hoor je over in het nieuws. De telefoon komt ook dicht bij je mond. Ik wil niet dat jullie ziek worden. Mijn advies is dat je altijd aan het begin van je dienst je telefoon schoonmaakt met een doekje. Hebben jullie speciale doekjes hiervoor? Waar zijn ze? Liggen ze naast de telefoons? Waar willen jullie ze hebben?*
- *Meestal als de telefoon rinkelt, rinkelt die bij meerdere mensen tegelijkertijd. Als je bezig bent met een schone of vieze handeling, kan je het beter laten gaan en een collega het laten opnemen. Dat zijn momenten dat je niet gestoord wilt worden.*
- *Kan je het verschil horen tussen een noodoproep en iets wat geen nood heeft? Als je bezig bent met de zorg, probeer de telefoon niet op te nemen, tenzij het een noodoproep is.*
- *Werk je met een collega? Je kunt je collega vragen om de telefoon op te nemen als je bezig bent met een schone/vieze handeling.*
- *Ga je straks een lange handeling doen waarbij je niet gestoord wilt worden? Geef je telefoon dan aan een collega zodat je niet gestoord wordt.*
- *Soms heb je een bewoner met wie je moeilijk in contact komt. Op dat moment kan je bedenken dat het beter is contact te houden met die bewoner dan je telefoon op te nemen.*
- *Heel belangrijk! Je weet dat de telefoon vies is. Dus na gebruik van de telefoon moet je handhygiëne toepassen voordat je verder iets doet met de bewoner!*
- *Bellen de families vaak tijdens de ADL? Dan kan de leidinggevende een brief sturen naar de families met het verzoek dat ze tijdens de ADL niet meer bellen.*

Vergeet flesje handalcohol te pakken

- Vraag waar de flesjes handalcohol liggen en of dit een handige plek is. Bedenk waar ze het beste opgeborgen kunnen worden. (Suggestie: bij de telefoons)
- Een flesje handalcohol is persoonlijk. Bedenk samen met de deelnemers waar ze hun flesje handalcohol kunnen laten aan het einde van de dienst zodat ze het bij de volgende dienst gelijk zien. (Voorbeelden: postvak, tas, bij de telefoon)

Dacht er niet aan

- Vraag of het thema handhygiëne regelmatig terug kan keren in een nieuwsbrief, bij begin van de dienst of een teamvergadering.
- Vraag of ze een aanspreekcultuur hebben en of ze elkaar hierover kunnen aanspreken. Vraag ze of ze soms in teams werken.
- Vraag ze of ze soms grapjes met elkaar kunnen maken over handhygiëne.

Kost te veel tijd

- Vertel dat je hen zo laat zien dat het maar 15 seconden tijd kost om je handen te desinfecteren.
- Zorgmedewerkers zijn tijdens een dienst van 8 uur ongeveer 15 minuten bezig met handhygiëne. Als je handalcohol gebruikt, kan je ook met de bewoner praten terwijl je je handen desinfecteert. Zo verlies je minder tijd.

Geen dispenser voor zeep / handalcohol / papieren handdoeken

- Vraag waar ze een dispenser missen.
- Vraag of ze altijd een kleine flacon handalcohol bij zich kunnen houden voor dit soort gevallen. Dat kan in de meeste gevallen een vervanging zijn voor wat er in een dispenser is.
- Als ze aangeven dat ze geen ruimte in hun kleding hebben voor een flesje, vraag hen of ze graag willen dat de organisatie clipjes hiervoor bestelt.
- Benoem dat ze in de meeste gevallen handen wassen kunnen vervangen door handen desinfecteren en andersom. Dus, als één afwezig is, kunnen ze de andere gebruiken.

Wastafel niet op een handige plek

Mensen kunnen in dit geval meestal handalcohol gebruiken.
[Dit wordt meestal niet behandeld.]

Lege dispensers

[Kijk in de antwoorden uit Formulier 1. Daarin zie je het beleid over het vullen van lege dispensers.]

- Bij een lege dispenser moet je gelijk actie ondernemen. Anders wordt het makkelijk vergeten en niet gevuld. Dan heeft de volgende die de kamer binnenloopt ook een probleem.
- Vraag de deelnemers of ze de dispensers zelf kunnen bijvullen en of ze weten hoe. Als ze het niet weten, vraag of ze een collega kunnen vragen hoe ze dat kunnen doen. Vraag ze of ze weten waar de navullingen zijn.
- Als de huishouding verantwoordelijk is voor de navullingen, kunnen ze het beste gelijk iemand van de Hago/huishouding vragen om het bij te vullen. Anders wordt het vergeten. Als de Hago/huishouding niet aanwezig is, vraag hoe ze dan snel met hen in contact kunnen komen.
- Op moment dat het leeg is, is het mogelijk om iets anders te gebruiken, zoals handalcohol vervangen door zeep of andersom.
- Soms kunnen mensen merken als de houders *bijna* leeg zijn. Dan is het verstandig om gelijk actie te ondernemen en het bij te vullen.

Ik voel me schoon doordat ik handschoenen aan heb

Script: Handschoenen zijn nooit een vervanging voor handhygiëne! Je moet bij een schone handeling zowel handschoenen aandoen als handhygiëne uitvoeren. Na het uitdoen van handschoenen moet je ook handhygiëne doen. Wat kunnen jullie doen zodat je toch eerst je handen desinfecteert/na het gebruik van handschoenen je handen desinfecteert?

- Als de handschoenen meer in zicht zijn dan de handalcohol, is het raadzaam om dit om te wisselen.
- Zorg dat je handalcohol gebruikt in plaats van zeep; dan kan je je handschoenen makkelijker aantrekken.
- Schrijf op de handschoenen doos: "Eerst handen desinfecteren!"

Iets anders

[Dit wordt meestal niet behandeld.]

Compliment over inzet

Script: Het is fantastisch dat jullie met je eigen oplossingen zijn gekomen. Op deze manier leer je van elkaar. [Herhaal alle benoemde oplossingen.] Voor de punten waar de faciliteiten aangepast moeten worden, nemen we contact op met de leidinggevende.

Mooie oplossingen! Jullie zijn een heel creatieve groep! Ik hoop dat – als er momenten zijn waarop je geen handhygiëne kunt toepassen – je dit weer oppakt met je teamleiders en discussieert met je collega's, net zoals we dit vandaag hebben gedaan.

*Actie: Na de les moet je de oplossingen terugkoppelen aan de leidinggevende. Die moet mogelijk de huishouding aanspreken, overwegen om andere handalcohol te bestellen, etc. Dit zet je allemaal in: *Bijlage 3: Formulier voor terugkoppeling verpleeghuis*. Hier heb je ruimte om ook andere problemen op te schrijven die ter sprake zijn gekomen, bijvoorbeeld dat het personeel heel graag uniformen wil dragen.*

Bijlage 1: Posters Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies

Kamer In

(1 sticker per pagina)

Kamer Uit

(1 sticker per pagina)

Voor Schoon

(1 sticker per pagina)

Na Vies

(1 sticker per pagina)

Bijlage 2: Stickervel barrières

Doet pijn		Zeep niet aanwezig		Kost te veel tijd		Lege dispensers	
Doet pijn		Zeep niet aanwezig		Kost te veel tijd		Lege dispensers	
Niet huiselijk		Handalcohol niet aanwezig		Telefoon rinkelt		Wastafel niet op handige plek	
Niet huiselijk		Handalcohol niet aanwezig		Telefoon rinkelt		Wastafel niet op handige plek	
Dacht er niet aan		Papieren handdoeken niet aanwezig		Vergeten om een flesje handalcohol te pakken		iets anders?	
Dacht er niet aan		Papieren handdoeken niet aanwezig		Vergeten om een flesje handalcohol te pakken		iets anders?	
Ik voel me schoon doordat ik handschoenen draag		Handcrème niet aanwezig		Droge handen			
Ik voel me schoon doordat ik handschoenen draag		Handcrème niet aanwezig		Droge handen			

Bijlage 3: Formulier voor terugkoppeling verpleeghuis

Oplossingen

Tijdens deze oefening werd er gesproken over de belemmeringen bij het doen van handhygiëne. De zorgmedewerkers hebben oplossingen hiervoor bedacht. Hieronder zijn hun oplossingen. Sommige oplossingen kunnen ze zelf doen zonder dat er iets veranderd moet worden aan de voorzieningen; andere oplossingen vragen om inzet van de leidinggevenden. Dit is wat ze hebben bedacht.

Barrière	Oplossingen die de medewerker zelf kan uitvoeren	Oplossingen die de leidinggevende moet bewerkstelligen
 Doet pijn		
 Niet huiselijk		
 Dacht er niet aan		
 Ik voel me schoon doordat ik handschoenen aan heb		
   Geen dispenser voor zeep/ handalcohol / papieren handdoeken		
 Geen handcrème aanwezig		
 Kost te veel tijd		
 Telefoon rinkelt		
 Vergeet flesje handalcohol te pakken		
 Droge handen		
 Lege dispensers		
 Wastafel niet op een handige plek		
 Iets anders		

Overig commentaar: